

i-merezhi-yak-instrumentrealizatsiji-gromadskikh-initsiativ&catid=127&Itemid=460>.

16. Yuz'kov, L.P. *State administration in the political system of developed socialism [Gosudarstvennoe upravlenie v politicheskoi sisteme razvitogo socializma]*. Kyiv: Vysha shkola. 1983. Print.

17. *Social Networking: A Guide to Strengthening the Civil Society through Social Media*. Web. 27 February 2019. <<https://www.usaid.gov/sites/default/files/documents/1866/SMGuide4CSO.pdf>>.

DOI: 10.5281/zenodo.3233436

УДК 21:41:341.18

Лопушинський І. П., д.держ.упр., проф., ХНТУ, заслужений працівник освіти України, м. Херсон

Lopushynskiy I., Doctor of sciences of state administration, Professor, Head of the Department of Public Administration and Local Self-Government of Kherson National Technical University, Honored Worker of Education of Ukraine, Kherson

**ДЕРЖАВНО-ЦЕРКОВНІ ВІДНОСИНИ В УКРАЇНІ
ЯК МЕХАНІЗМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ
В КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ**

STATE-CHURCH RELATIONS IN UKRAINE AS A LEVER TO PROMOTE NATIONAL SECURITY IN THE CONTEXT OF EUROINTEGRATION

У статті висвітлюється стан та перспективи державно-церковних відносин в Україні в контексті євроінтеграції; показано роль у цьому процесі гуманітарних чинників, зокрема релігійних; розглядаються шляхи забезпечення захисту національних інтересів нашої держави через об'єднання православ'я; досліджено перспективи консолідації українського суспільства та демократичного впорядкування діяльності православної спільноти, насамперед шляхом утвердження Православної церкви України; доведено, що зміцнення позицій православ'я зміцнить суверенітет Української держави, її безпеку та рівноправність у міжнародних відносинах.

Ключові слова: *Українська держава, гуманітарна сфера, духовна культура, євроінтеграція, державно-церковні відносини, національна безпека, національні інтереси.*

The article highlights the state and prospects of state-church relations in Ukraine in the context of European integration; the role of humanitarian factors in this process, in particular religious ones, is shown; ways of ensuring the protection of the national interests of our state are considered through the association of Orthodoxy; prospects of consolidation of the Ukrainian society and democratic regulation of the activity of the Orthodox community, first of all through the establishment of the Orthodox Church of Ukraine, are examined; it is proved that the strengthening of the positions of Orthodoxy will strengthen the sovereignty of the Ukrainian State, its security and equality in international relations.

Keywords: *Ukrainian state, humanitarian sphere, spiritual culture, Eurointegration, state-church relations, national security, national interests.*

Постановка проблеми. Як відомо, серйозної уваги з боку влади потребує гуманітарна сфера. Саме в межах останньої відбувається формування внутрішніх мотивацій, настанов, світоглядних уподобань, ідейних переконань, моральних принципів як індивідуальних, так і групових, котрі надалі безпосередньо визначають політичні, економічні, соціальні перипетії нашого життя. Розбудова Української демократичної держави потребує відродження та розвитку національної духовної культури. На зламі тисячоліть Україна опинилася в епіцентрі великої суспільної трансформації. Унаслідок цього, зокрема, посилюється інтерес до досліджень релігійної проблематики. Це обумовлено як складною соціально-економічною ситуацією, так і суперечливою релігійною спадщиною – у сенсі центрів тяжіння основних православних конфесій. Серед процесів, що визначають нову якість духовного життя суспільства, значне місце посідають зміни у відносинах між державою та релігійними організаціями, здійснення реалістичної політики щодо всіх конфесій, налагодження з ними тісного співробітництва у вирішенні питань державно-церковних відносин.

У цьому зв'язку утвердження Української помісної православної церкви – не просто данина багатовіковій традиції чи формальне наслідування досвіду тих держав, де православ'я виступає домінуючим віросповіданням. Насамперед це є прагматична вимога сьогодення, від успішної реалізації якої залежить стратегія національного поступу Українського народу. Іншими словами – це зміцнить суверенітет Української держави, її безпеку та рівноправність у міжнародних відносинах [1].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Останнім часом до проблеми державно-церковних відносин в Україні зверталися В. Бурмістрова [2], Г. Косенко [5], І. Лопушинський [4; 5], С. Онищук [7; 8], О. Саган [10; 11] та інші дослідники, у працях яких розглядаються державно-церковні відносини в Україні впродовж двох десятирічь XXI століття.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Водночас у цих та інших розвідках розглядалися шляхи поліпшення державно-церковних відносин до початку процесу об'єднання трьох самостійних пра-

вославних церков (УПЦ КП, УАПЦ та УПЦ МП) у Православну церкву України, проте досі не було досліджено загрози національній безпеці нашої держави, спричинені процесом об'єднання.

Постановка завдання. Саме тому метою нашої статті й стало висвітлення проблем, що виникли через об'єднання православ'я в Україні, та перспектив вирішення цього питання як архіважливого для національної безпеки нашої держави в процесі євроінтеграції.

Виклад основного матеріалу. Як уже зазначалося, політика держави тісно пов'язана з мораллю, духовністю, релігією, оскільки є важливим елементом визначення спільного інтересу та волі більшості громадян, тією чи іншою мірою сформованих релігією. Релігія є формою суспільної свідомості, що формує соціальні норми, відповідно до яких будується система суспільних відносин. Своєю чергою, релігійні організації підпадають під вплив державної політики, що виражає й реалізує інтереси суспільства в цілому й окремої людини зокрема. Таким чином, держава й релігійні організації впливають одне на одного. Саме від якості їх взаємодії залежить формування гармонійних і плідних відносин у системі: людина – релігійна організація – держава – суспільство.

Державно-церковні відносини – один з видів суспільних відносин, що характеризує рівень взаємозв'язків церкви, інших релігійних організацій з державою, ступінь їх інтеграції чи дезінтеграції.

Як зазначає С. Онищук, на сьогодні не склалося єдиних підходів до типологізації моделей державно-церковних відносин. Якщо узагальнити наявні класифікації, наведені у фаховій літературі, беручи за основу історичні умови формування правового статусу церкви, можна виокремити такі типові моделі: теократичну (папоцезаризм), цезаропапінську, протекціоністську (державна церква, клерикальна модель), секуляризаційну і партнерську [7].

Для нашого дослідження особливої ваги набуває саме партнерська модель. Партнерська (або коопераційна, солідарна) модель у своїй ідеальній основі по суті ґрунтується на «симфонії влад», оскільки передбачає гармонізацію відносин між державою і церквою, які базуються на усвідомленні того, що обидва ці суспільні інститути діють в інтересах суспільства, будучи при цьому відокремленими один від одного в питаннях, що належать до їх виняткової компетенції [11].

Релігійно-церковне життя в демократичній Україні після здобуття нею незалежності характеризується як очевидним динамічним його відродженням, так і нагромадженням старих проблем та нових труднощів і міжконфесійних конфліктів. Нині маємо досить різнобарвну конфесійну карту України. Усі християнські та нехристиянські конфесії в Україні мають гарантовану Конституцією України можливість розвиватися динамічно і паралельно на засадах взаємоповаги та взаємодоповнюваності, співпраці і

здійсненні значущих соціальних та євангелізаційних проектів у річищі національного й духовного відродження України.

З проголошенням незалежності України церковне життя істотно поживалося: іде помітне зростання кількості релігійних громад, будуються храми, відроджуються монастирі, духовні навчальні заклади, недільні школи, наразі розпочався процес об'єднання українського православ'я в Помісну церкву України. У духовний світ наших громадян входить релігійна література, відкривається багата духовна спадщина України. Українська держава щодо релігійних організацій здійснює політику невтручання. Це забезпечує нейтралітет у питаннях світогляду й віросповідання, виконання зобов'язань і гарантування свободи віросповідання й водночас створює різні умови для захисту прав і свобод всіх громадян.

Відносини держави з релігійними громадами, особами, які належать до різних конфесій, у нашій країні регулюють Конституція України і Закон України від 23 квітня 1991 року № 987-ХІІ «Про свободу совісті та релігійні організації» (з наступними змінами) [9], який підтверджує, що ніхто не може встановити обов'язкових переконань і світогляду. Не допускається будь-який примус щодо визначення громадянином свого ставлення до релігії, участі або неучасті в богослужіннях, релігійних обрядах і церемоніях. Церкву і релігійні організації в Україні відокремлено від держави, а школу – від церкви.

Для зручності співпраці між державою та релігійними організаціями у грудні 1996 року було утворено міжконфесійний консультативно-дорадчий орган – Всеукраїнську раду церков і релігійних організацій (ВРЦіРО), до складу якої входять 18 церков і релігійних організацій. Метою цього органу є об'єднання зусиль церков та релігійних організацій з духовного відродження України, координації міжцерковного діалогу як в Україні, так і за її межами, участі в розробленні проектів нормативно-правових актів з питань державно-церковних відносин, здійснення комплексних заходів добродійного характеру.

Водночас упродовж майже трьох десятиліть після відновлення державної незалежності України Український народ змушений утверджувати свою етнорелігійну ідентичність не через світові структури (Ватикан, Вселенський Патріархат тощо), а через російський православний фундаменталізм, обскурантизм та подекуди примітивне обрядовіство.

До цього часу це дає простір для постійного ведення проросійськими структурами активної кампанії з метою приниження та дискредитації церков і релігійних організацій української юрисдикції, створює підґрунтя для маніпуляцій суспільною думкою в Україні з метою впровадження ідей сепаратизму. Утім, колабораціоністська позиція значної кількості архієреїв і кліру УПЦ (МП) та їхні провокативні дії істотно вплинули на зниження власного рейтингу підтримки цієї церкви, тоді як внаслідок послідовної патріотичної діяльності в українському суспільстві був зріс імідж УПЦ КП,

а наразі, після отримання Томосу про автокефлію, – Православної церкви України. Саме російська окупація частини українських територій виразно розмежувала релігійне середовище України за критерієм відношення до процесів національного державотворення та спонукає Український народ і державне керівництво до глибшого розуміння значення розбудови Національної (Помісної) Церкви [1].

Водночас у сучасній практиці державно-конфесійних відносин в Україні (як і в суспільній свідомості загалом) залишається звужене трактування принципу відокремлення церкви (релігійних організацій) від держави. Цей принцип трактується фактично як заборона участі церкви (релігійних організацій) у суспільному житті, що випливало з ототожнення в тоталітарній державі держави і суспільства. Демократія усуває таке ототожнення. Демократія передбачає і визнає співіснування держави і громадянського суспільства як відносно самостійних суспільних суб'єктів, кожен з яких має власні сфери діяльності та відповідальності. Україна проголосила себе демократичною, правовою державою (Конституція України, стаття 1).

З цього погляду, церква (релігійні організації) є одним з інститутів громадянського суспільства, що задовольняє певні (релігійні) суспільні потреби та діє в інтересах суспільства. Отже, відокремлення церкви від держави жодним чином не означає відокремлення церкви від суспільства, заборону її участі в суспільному житті. Навпаки, цей принцип звільняє церкву (релігійні організації) від її одержавлення, тотального контролю держави над її внутрішнім життям, внутрішніми приписами та релігійною практикою. Партнерські взаємовідносини держави і церкви (релігійних організацій) ґрунтуються на визнанні того, що обидва ці суспільні інститути, будучи відокремленими та суверенними один від одного в питаннях, що належать до їх виняткової компетенції, діють в інтересах українського суспільства.

Спільною метою держави і церкви (релігійних організацій) є забезпечення права людини на свободу совісті, консолідація українського суспільства, збереження та примноження його традиційної релігійної культури, формування його ціннісних орієнтацій, розв'язання загальносуспільних проблем.

Для досягнення цієї мети держава і церква (релігійні організації):

– докладають зусиль до пошуку та встановлення балансу (узгодження, рівноваги) інтересів вірян і невіруючих громадян та їхніх об'єднань за релігійною ознакою (релігійних організацій), досягнення взаєморозуміння та взаємної толерантності між ними, забезпечення міжконфесійної стабільності, запобігання виникненню та загостренню конфліктів на релігійній основі, протистоянню церков (релігійних організацій), у т. ч. у питаннях розподілу сфер їх впливу на території України; повернення їм націоналізованого в минулому майна релігійного призначення;

– припускають і визнають лише такі обмеження у сфері забезпечення свободи совісті, що диктуються потребою захисту конституційного ладу, громадського порядку, суспільної моралі, здоров'я, прав, свобод і законних інтересів людини і громадянина, збереження традиційної релігійної культури суспільства, а також узгоджуються з нормами та принципами міжнародного права і міжнародними зобов'язаннями України;

– здійснюють спільні (частково фінансовані державою) програми в галузях: формування здорового способу життя; зміцнення інституту сім'ї, захисту дитинства; громадських робіт; соціальної інтеграції осіб з особливими потребами; ліквідації наслідків стихійного лиха, екологічних та техногенних катастроф; соціальної реабілітації осіб, які її потребують; культурно-просвітницької діяльності, пов'язаної із збереженням традиційної релігійної культури українського суспільства, захистом суспільної моралі від проникнення культу насильства, жорстокості, порнографії; освітньої діяльності, пов'язаної із забезпеченням можливості здобуття якісної освіти громадянами з бідних і нужденних прошарків суспільства;

– ураховують особливості здійснення пастирського служіння церкви (релігійних організацій), зокрема, у військових формуваннях, уникаючи примусового поєднання військових ритуалів і релігійних обрядів, а також ототожнення пастирського служіння та виховної роботи у військових формуваннях.

Партнерські взаємовідносини, співробітництво держави і церкви (релігійних організацій) держава, церква та суспільство розглядають як дієвий засіб подолання упередженості, проявів релігійної нетолерантності, міжконфесійних незгод, недовіри між конфесіями, між державою і церквою, церквою і суспільством [3].

Процес трансформації державно-церковних відносин у площині публічного адміністрування передбачає, окрім згаданих викликів, урахування європейської практики у цій царині.

Аналіз європейської системи цінностей у питаннях відносин між владою та церквами дає змогу виокремити кілька фундаментальних підходів:

– більшість європейських країн відмовилися від спеціального органу з урегулювання державно-церковних відносин, оскільки там ці відносини вписуються в систему відносин між державою та громадськими організаціями;

– практично всі європейські країни чітко і постійно відслідковують порушення законодавства у сфері свободи совісті та мають дієві механізми впливу на ситуацію в разі порушення цих свобод (суд, рішення профільних міністерств, зміни до чинного законодавства тощо);

– існує міжнародний механізм гарантування прав людини у сфері свободи совісті на рівні ООН (Комісія з прав людини Економічної і Соціальної ради; Комітет ООН з прав людини тощо), європейських структур (Європейська Комісія з прав людини, Європейський Суд з прав людини,

Комісар Ради Європи з прав людини), національних структур (Бюро демократії, прав людини та праці Державного департаменту США, яке веде щорічний міжнародний моніторинг стану свободи совісті в різних країнах світу; омбудсмени; профільні міністерства) [6].

Нинішній курс Української держави на європейську інтеграцію передбачає узгодження з європейськими базових принципів функціонування національного законодавства. Тому природним буде ліквідація окремої інституції (наразі – Департаменту у справах релігій та національностей Міністерство культури України – *авт.*), яка б займалася проблемами державно-церковних відносин, а також внесення змін до профільного Закону [9] для зняття статті про існування окремого державного органу у справах релігій (стаття 30 Закону) [2].

З огляду на стратегічні перспективи щодо зміцнення системи національної безпеки в контексті євроінтеграції, роль у цьому гуманітарних чинників і, зокрема, релігійних, доцільним видається здійснення таких заходів:

- *Комітету з питань культури й духовності Верховної Ради України* ініціювати проведення парламентських слухань із питань державної політики у сфері свободи совісті та релігійних організацій. На парламентських слуханнях передбачити, зокрема, й обговорення комплексу проблем, що стосуються вільної демократичної зміни юрисдикції релігійних громад, фіксації їх підпорядкованості іноземним центрам, відповідальності за діяльність, несумісну з релігійною місією тощо;

- *Верховній Раді України* законодавчо остаточно впорядкувати механізм зміни юрисдикцій релігійних організацій для встановлення чіткої процедури, зорієнтованої на добровільність і діалог, та недопущення конфліктів;

- *Верховній Раді України* законодавчо запровадити в Україні систему конвенцій, тобто забезпечити організацію взаємин між інститутами державної влади та релігійними організаціями в договірну площину. Такий механізм стимулюватиме розвиток прозорих некорупційних партнерських засад співпраці між суб'єктами суспільного простору, дотримання сторонами відповідних зобов'язань, спонукатиме релігійні організації працювати відповідально, на паритетних засадах і на благо всієї Української нації;

- *Міністерству культури України* вдосконалити правовий механізм запобігання переходу у власність іноземних держав українських національних святинь, визначних пам'яток архітектури, духовно-літературних і мистецьких раритетів тощо.

Реалізація зазначених заходів сприятиме вдосконаленню суспільно-релігійних та державно-церковних відносин в Україні, утвердженню Української Помісної Православної Церкви, консолідуватиме українське суспільство, зміцнюючи національну безпеку Української держави, що ак-

туально для нашої інтеграції до європейського та євроатлантичного простору [1].

Висновки. Отже, у сфері державно-церковних та міжконфесійних відносин публічному адмініструванню необхідно вирішити такі завдання:

– вибудувати ефективну систему взаємодії у трикутнику «церква – суспільство – держава»;

– узгодити з європейськими базові принципи функціонування національного законодавства у сфері свободи совісті та віросповідання, ухваливши насамперед Закон про Концепцію державно-конфесійних відносин в Україні;

– сприяти об'єднавчим процесам в українському православ'ї;

– забезпечити налагодження системного моніторингу порушень у сфері свободи совісті та здійснення практичних кроків із неадміністративного реагування на ці порушення з боку об'єднань представників громадянського суспільства, правозахисних та релігійних організацій [2].

Таким чином, об'єднання зусиль держави, суспільства та релігійних інституцій у розв'язанні соціальних проблем сприяло б міжцерковному порозумінню, гармонізації державно-церковних відносин та зміцненню авторитету церкви в суспільстві.

Подальші дослідження порушеної в статті проблеми стосуватимуться розгляду європейської практики побудови державно-церковних відносин.

Список використаних джерел:

1. Аналітична доповідь до Щорічного Послання Президента України до Верховної Ради України «Про внутрішнє та зовнішнє становище України в 2018 році» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.niss.gov.ua/sites/default/files/2019-02/Analit_Dopovid_Poslannia_2018.pdf.

2. Бурмістрова В. Особливості сучасних трансформацій міжконфесійних та державно-церковних відносин / В. Бурмістрова // Ефективність державного управління. – 2014. – Вип. 40. – С. 48-54.

3. Концепція державно-конфесійних відносин в Україні: проект Закону від 20 серпня 2008 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://risu.org.ua/ua/index/resources/goverments_doc/doc_projects/40257/.

4. Лопушинський І. П. Державна політика в галузі церковно-релігійних відносин: сучасний погляд на проблему / І. П. Лопушинський // Проблеми управління соціальним і гуманітарним розвитком: Матеріали III Регіональної науково-практичної конференції, Дніпропетровськ, 26 листопада 2009 року. – Дніпропетровськ: ДРІДУ НАДУ при Президентіві України. – 2009. – С. 185-188.

5. Лопушинський І. П. Вплив зовнішніх чинників на процес конституювання помісної православної церкви в Україні / І. П. Лопушинський, Г. В. Косенко // Актуальні проблеми державного управління, педагогіки та психології: Збірник наукових праць Херсонського національного технічного університету. – Вип. 1 (2). – Херсон, 2010. – С. 47-53.

6. Міжнародні нормативно-правові акти з питань забезпечення свободи совісті // Національна безпека і оборона. – № 1. – 2013. – С. 58-68.

7. Онищук С. В. Моделі державно-церковних відносин: порівняльний аналіз [Електронний ресурс] / С.В. Онищук. – Режим доступу: [http://www.dridu.dp.ua/zbirnik/2014-02\(12\)/4.pdf](http://www.dridu.dp.ua/zbirnik/2014-02(12)/4.pdf).

8. Онищук С. В. Проблеми державно-церковних відносин в Україні та шляхи їх вирішення / С. В. Онищук // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка, 2014. – № 1 (1). – С. 60-63.

9. Про свободу совісті та релігійні організації: Закон України від 23 квітня 1991 року №987-ХІІ (із змінами) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/987-12>.

10. Саган О. Державно-конфесійні відносини у їх практичному вияві в Україні / О. Саган // Українське релігієзнавство. – 2013. – № 65. – С. 62-74.

11. Саган О. Моделі державно-церковних взаємин у світовій історичній перспективі / О. Саган // Актуальні проблеми державно-церковних відносин в Україні. – К.: ВіП, 2001. – С. 140-148.

References:

1. *Analytical report to the Annual Message of the President of Ukraine to the Verkhovna Rada of Ukraine "On the Internal and External Situation of Ukraine in 2018" [Analitichna dopovid do Shchorichnoho Poslannya Prezydenta Ukrayiny do Verkhovnoyi Rady Ukrayiny «Pro vnutrishnye ta zovnishnye stanovishche Ukrayiny v 2018 rotsi»]*. Available to: http://www.niss.gov.ua/sites/default/files/2019-02/Analit_Dopovid_Poslannia_2018.pdf. Accessed: 15 Apr. 2019.

2. Burmistrova, V. "Features of Contemporary Transformations of Inter-Confessional and State-Church Relations [Osoblyvosti suchasnykh transformatsiy mizhkonfesiynykh ta derzhavno-tserkovnykh vidnosyn]." *Efektivnist derzhavnoho upravlinnya* 40 (2014): 48-54. Print.

3. *Concept of State Confessional Relations in Ukraine: Draft Law of August 20, 2008 [Kontseptsiya derzhavnykh konfesiynykh vidnosyn v Ukrayini: proekt Zakonu vid 20 serpnia 2008 roku]*. Available to: https://risu.org.ua/ua/index/resources/governments_doc/doc_projects/40257/. Accessed: 15 Apr. 2019.

4. Lopushinsky, I.P. "State policy in the field of church-religious relations: a modern view of the problem [Derzhavna polityka v haluzi tserkovno-relihiynykh vidnosyn: suchasnyy pohlyad na problemu]." *Problemy upravlinnya sotsialnym i humanitarnym rozvytkom* (2009): 185-188. Print.

5. Lopushinsky, I.P. and Kosenko, G.V. "Influence of external factors on the process of constitution of a local Orthodox Church in Ukraine ." *Aktualni problemy derzhavnoho upravlinnya, pedahohiky ta psykhohihi* 1 (2) (2010): 47-53. Print.

6. "International legal acts on issues of ensuring freedom of conscience [Mizhnarodni normatyvno-pravovi akty z pytan' zabezpechennya svobody sovisti]." *Natsionalna bezpeka i oborona* 1 (2013): 58-68. Print.

7. Onischuk, S.V. "Models of State-Church Relations: Comparative Analysis [Modeli derzhavno-tserkovnykh vidnosyn: porivnyalnyy analiz]." Available to: [http://www.dridu.dp.ua/zbirnik/2014-02\(12\)/4.pdf](http://www.dridu.dp.ua/zbirnik/2014-02(12)/4.pdf). Accessed: 15 Apr. 2019.

8. Onischuk, S.V. "Problems of state-church relations in Ukraine and ways of their solution [Problemy derzhavno-tserkovnykh vidnosyn v Ukrayini ta shlyakhy yikh

vyrishennya]." *Visnyk Kyivskoho natsionalnoho universytetu imeni Tarasa Shevchenka* 1 (1) (2014): 60-63. Print.

9. *On Freedom of Conscience and Religious Organizations: Law of Ukraine dated April 23, 1991, No. 987-XII [Pro svobodu sovisti ta relihiyni orhanizatsiyi: Zakon Ukrayiny vid 23 kvitnya 1991 roku №987-XII]*. Available to: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/987-12>. Accessed: 15 Apr. 2019.

10. Sagan, O. "State-confessional relations in their practical expression in Ukraine [Derzhavno-konfesiyni vidnosyny u yikh praktychnomu vyyavi v Ukrayini]." *Ukrayinske relihiyeznavstvo* 65 (2013): 62-74. Print.

11. Sagan, O. "Models of state-church relations in the world historical perspective [Modeli derzhavno-tserkovnykh vzayemyn u svitoviy istorychniy perspektyvi]." *Aktualni problemy derzhavno-tserkovnykh vidnosyn v Ukrayini* (2001): 140-148. Print.

DOI: 10.5281/zenodo.3233397

УДК 351.77:416.2:005.591.6

Мороз В. М., д.держ.упр., доц., ННВЦ НУЦЗУ, м. Харків

Moroz V., Doctor of sciences of Public Administration, Docent, Head of the Scientific department of management problems in the field of civil protection of Officer of Training Research and Production Center, National University of Civil Protection of Ukraine, Kharkiv

**ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ СФЕРОЮ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я
ЯК НАПРЯМ ВПЛИВУ НА РОЗВИТОК ТРУДОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ
СОЦІАЛЬНОГО ОБ'ЄКТУ**

**PUBLIC ADMINISTRATION OF THE HEALTH CARE SPHERE
AS A WAY OF INFLUENCE DEVELOPMENT OF LABOUR POTENTIAL
OF A SOCIAL OBJECT**

В статті надано стислу характеристику медико-демографічного стану населення України, а також визначено напрями державної політики щодо його покращення. Обґрунтовано залежність трудового потенціалу соціального об'єкту від рівня його здоров'я. За результатами аналізу відповідей респондентів з'ясовано значущість детермінанти здоров'я в системі якісних характеристик трудового потенціалу. Сформульовано висновки щодо можливості використання механізмів державного управління охороною здоров'я для забезпечення розвитку трудового потенціалу соціального об'єкту, а також запропоновано напрями вдосконалення змісту та практики їх використання.

Ключові слова: *трудоий потенціал; здоров'я; якісні характеристики трудо-*